

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου Αυτοβιογραφία

Καταγράφει με ιδιαίτερα προσωπικό και εξομολογητικό τόνο εμπειρίες και στοχασμούς της ίδιας της συγγραφέα ενώ δίνεται ανάγλυφα η εικόνα της ζωής στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα η θέση της γυναίκας αυτής. Το συγκεκριμένο έργο αποτελεί παράλληλα την πρώτη αξιόλογη γυναικεία απόπειρα συγγραφής καθώς με την αμεσότητα και την οικειότητα με την οποία κερδίζει τον αναγνώστη

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα καταγράφονται οι αντιδράσεις της ίδιας της δημιουργού απέναντι στο άκουσμα της είδησης της Επανάστασης, γεγονός που της δημιουργεί χαρά από τη μια έως και έντονη δυσарέσκεια από την άλλη στην υπενθύμιση της δικής της «σκλαβιάς».

Χωρισμός σε ενότητες:

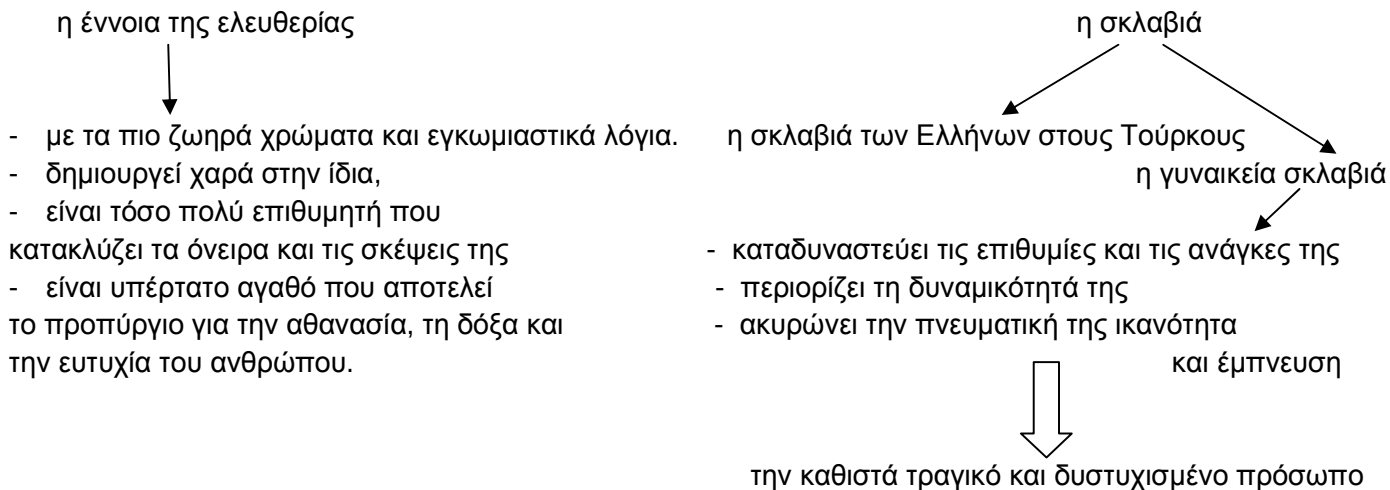
1η ενότητα: «Εις τούτον καιρόν...διωγμένας»: Η είδηση της Επανάστασης – αντιδράσεις της συγγραφέα (χαρά και προσδοκία για εθνική και πνευματική απελευθέρωση και αποκατάσταση αλλά και λύπη μπροστά στο δικό της κλοιό που μοιάζει αδιέξοδος).

2η ενότητα: «Εγώ εφοβόμουν ... εις το μνήμα»: Οι παράμετροι της δικής της σκλαβιάς που την οδηγούν σταδιακά σε αργό θάνατο, καθώς την απομονώνουν από κάθε δραστηριότητα που σφύζει από ζωή.

3η ενότητα: «Τι λοιπόν...της αγχινοίας»: Ανησυχία έντονη για την τύχη του συγγραφικού της έργου μετά το θάνατό της και προσπάθεια σύνδεσης της συγγραφικής δραστηριότητας και πνευματικής δημιουργίας με τη γυναικεία φύση και τον προορισμό της γυναίκας στη ζωή.

Οι έννοιες της ελευθερίας και της σκλαβιάς

Οι έννοιες της ελευθερίας και της σκλαβιάς διαμετρικά αντίθετες ως προς το περιεχόμενό τους παρουσιάζονται στο κείμενο μέσα από τα συναισθήματα που προκαλούν στην ψυχή της ηρωίδας – συγγραφέα με ανάλογο τρόπο.

Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου

Η Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου (το όνομά της παραδίδεται επίσης ως Μουτσάν ή Μουτσά, Ζάκυνθος 1801-1832) είναι μία από τις πρώτες ελληνίδες συγγραφείς. Το γνωστότερο έργο της είναι η *Αυτοβιογραφία* της, ενώ από τα υπόλοιπα έργα της (θεατρικά έργα και ποιήματα) έχουν σωθεί ελάχιστα.

Βίος

Οι γονείς της, Φραγκίσκος Μουτζάν και Αγγελική Σιγούρου, προέρχονταν από δύο από τις παλιότερες αριστοκρατικές οικογένειες της Ζακύνθου. Η Μουτζάν από μικρή είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την μάθηση και τα γράμματα και παρόλο που η εκπαίδευσή της ήταν περιορισμένη (είχε κατ' οίκον δασκάλους τρεις κληρικούς), η ίδια με προσωπική μελέτη απέκτησε γνώσεις της αρχαίας ελληνικής, της ιταλικής και της γαλλικής γλώσσας. Παράλληλα επιδιόταν στο γράψιμο ποιημάτων, θεατρικών έργων στα ελληνικά και τα ιταλικά και μεταφράσεων από την αρχαία ελληνική γραμματεία και επιθυμία της ήταν να μην παντρευτεί, αλλά να αφοσιωθεί στην μελέτη και την συγγραφή. Εξαιτίας των αντιρρήσεων της οικογένειάς της αντιπρότεινε να κλειστεί σε μοναστήρι ή να αποσυρθεί σε μία κατοικία της οικογένειας στην ύπαιθρο, όμως και αυτές οι επιθυμίες της δεν γίνονταν δεκτές από τους δικούς της. Μπροστά στην προοπτική να παραμείνει ανύπαντρη και να κατοικεί με τους γονείς της χωρίς να έχει το δικαίωμα να βγαίνει από το σπίτι, αποφάσισε να φύγει κρυφά από το νησί, αλλά μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα επέστρεψε χωρίς να την αντιληφθεί κάποιο μέλος της οικογένειάς της και τελικά αναγκάστηκε να υποχωρήσει και δεχτεί την επιθυμία των δικών της να παντρευτεί. Η ανεύρεση γαμπρού στην Ζάκυνθο ήταν ιδιαίτερα δύσκολη και γι' αυτόν τον λόγο ο θείος της πρότεινε να ταξιδέψουν στην Ιταλία όπου θα ήταν πιο εύκολο να βρεθεί σύζυγος για την Ελισάβετ και την αδερφή της, που ήταν και αυτή σε ηλικία γάμου, όμως το ταξίδι δεν έγινε εξαιτίας μιας ασθένειας του πατέρα της. Εν τω μεταξύ βρέθηκε υποψήφιος σύζυγος, ο Νικόλαος Μαρτινέγκος, ο οποίος όμως καθυστέρουσε την επισημοποίηση της γαμήλιας συμφωνίας με συνεχείς διαπραγματεύσεις για το ύψος της προίκας, αλλά τελικά ο γάμος τελέστηκε μετά από 16 μήνες, το καλοκαίρι του 1831. Η Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου πέθανε στις 9 Νοεμβρίου του 1832, δύο εβδομάδες μετά την γέννηση του γιού της.

Έργο

Η Ελισάβετ Μουτζάν, εκτός από την *αυτοβιογραφία* που είναι το πιο γνωστό και αξιόλογο κείμενό της, έγραψε πάνω από 15 θεατρικά έργα, στην ελληνική και την ιταλική, μετέφρασε αρχαία κείμενα και συνέθεσε κάποια ποιήματα. Η *Αυτοβιογραφία* της εκδόθηκε από τον γιο της Ελισαβέτιο το 1881, με κάποιες περικοπές, σε έναν τόμο μαζί με δικά του ποιήματα. Η αξία του έργου έγκειται κυρίως στην απλή γλώσσα που χρησιμοποιείται. Από τα άλλα έργα της έχουν σωθεί ελάχιστα, μία κωμωδία με τίτλο *Φιλάργγυρος*, κάποια ιταλικά κείμενα, 20 επιστολές, ο πρόλογος μιας πραγματείας «Περί Οικονομίας», τα ποιήματα *Ωδή εις το πάθος του Ιησού Χριστού* και *Εις την Θεοτόκον* και αποσπάσματα μεταφράσεων από τον *Προμηθέα Δεσμώτη*, την *Οδύσσεια* και τις *Ικέτιδες*.

ΜΙΑ ΛΟΓΙΑ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ: ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΜΟΥΤΖΑΝ-ΜΑΡΤΙΝΕΓΚΟΥ

Δε θα φανεί φυσικά παράξενο το γεγονός ότι παρόλο αυτό το έντονο ενδιαφέρον για την παλαιότερη λογοτεχνική παραγωγή, τα ευρήματα σχετικά με τη συμμετοχή γυναικών είναι φτωχά. Δε γινόταν να είναι διαφορετικά σε μια εποχή που η εκπαίδευση και ο δημόσιος χώρος ήταν απαγορευμένα για τη γυναίκα κι επομένως “η γράφουσα” [ο τίτλος συγγραφέας τον 19ο αιώνα ήταν αποκλειστικά προνόμιο των αντρών] κι ακόμα περισσότερο όποια αποφάσιζε να δημοσιεύσει τα γραπτά της, τοποθετούσε τον εαυτό της αντιμέτωπο με την κοινωνία, που θεωρούσε τη συγγραφή ασυμβίβαστη με τη γυναικεία υπόσταση.

Η ενασχόληση της ελληνίδας με τη λογοτεχνία χρονολογείται κυρίως από τα τέλη του 18ου αιώνα, οπότε εμφανίζονται τα πρώτα ποιήματα γραμμένα από Φαναριώτισσες. Αντίθετα προς τις άλλες ελληνίδες που ζουν μέσα στην αμάθεια και την απομόνωση, οι Φαναριώτισσες μορφώνονται, γράφουν ποιήματα και μεταφράζουν αρχαίους Έλληνες και ξένους συγγραφείς. Διατυπώνουν γνώμη για την παιδεία και τη γλώσσα και τα σπίτια τους μετατρέπονται σε φιλολογικά κέντρα.

Από τις αρχές του 19ου αιώνα σημειώνεται κάποια βελτίωση της θέσης της ελληνίδας, με πρώτη εκδήλωση τη μόρφωση και την εκπαίδευση των κοριτσιών. Από την τρίτη δεκαετία του 19ου αιώνα αρχίζουν να ιδρύονται τα πρώτα Παρθεναγωγεία που έχουν ως σκοπό τη γενική μόρφωση της οικοδέσποινας και την επαγγελματική μόρφωση της δασκάλας. Δύο γυναίκες της εποχής αυτής που ξεχώρισαν είναι η Καλλιόπη Παπαλεξοπούλου (1809-1898) και η Ελένη Μπούκουρη-Αλταμούρα (1821-1900), που έγινε πρόσφατα γνωστή χάρη στο μυθιστόρημα-βιογραφία της Ρέας Γαλανάκη *Η Ελένη ή ο Κανένας* (1998). Και οι δύο, χάρη στη σοβαρή παιδεία τους, ξέφυγαν ως ένα βαθμό από τη μοίρα των σύγχρονών τους γυναικών και κέρδισαν όχι βέβαια εξουσίες, τουλάχιστον όμως μια αναμφισβήτητη κοινωνική αναγνώριση. Η Παπαλεξοπούλου είναι η μόνη γυναίκα της πρώτης περιόδου της Ανεξαρτησίας που απέκτησε δημόσιο κύρος εξαιτίας της πολιτικής της δράσης, και η Αλταμούρα η πρώτη ελληνίδα ζωγράφος που έκανε σπουδές σε ιταλική Σχολή Καλών Τεχνών μεταμφιεσμένη σε άντρα.

Δύο περιπτώσεις διανοούμενων γυναικών της εποχής του Διαφωτισμού είναι πιο γνωστές αφού τα τελευταία χρόνια ανασύρθηκαν από τη λησμονιά. Πρόκειται για δύο νησιώτισσες, την Ευανθία Καΐρη (1799-1866), που θεωρείται ως η πρώτη διανοούμενη ελληνίδα, και τη συνομήλική της, Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου που ενστερνίστηκε τα ανθρωπιστικά ιδανικά του Διαφωτισμού σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων. Η Μαρτινέγκου αναφέρεται σήμερα, όλο και πιο συχνά, ως πρόδρομος του φεμινιστικού λόγου στη Ελλάδα, ως η τραγική περίπτωση μιας χαρισματικής γυναίκας που βίωσε παραδειγματικά τον αποκλεισμό των ομοφύλων της από την επίσημη Ιστορία και τον περιορισμό τους απλά στην αφήγηση της ιστορίας των στερημένων προσωπικών τους εμπειριών.

Επαναστατώντας ενάντια στον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας, λαχταρώντας τη χειραφέτηση της γυναικείας προσωπικότητας, τολμώντας να εισχωρήσει σε διανοητικές προσπάθειες πέρα από τις προκαθορισμένες για το φύλο της – εκτός από μεταφράσεις και θεατρικά έγραψε και διάφορα δοκίμια – έκανε σαφώς ορατό έναν εναλλακτικό προορισμό για τη γυναίκα. Η επανάστασή της συγκρουόταν μετωπικά με τους θεσμούς της πατριαρχικής κουλτούρας που τελικά την συνέθλιψαν. Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια φυγής αποδέχτηκε τη μοίρα της και τον προορισμό της ως γυναίκα: παντρεύτηκε τον άνδρα που της βρήκε ο πατέρας της και ένα χρόνο αργότερα πέθανε μόλις έφερε στον κόσμο το παιδί της, χωρίς να προλάβει να συμπληρώσει την Αυτοβιογραφία της ή να δει κάποιο από τα γραπτά της να δημοσιεύεται...